

دانشگاه علوم پزشکی تهران
دانشکده پزشکی
پایان نامه برای دریافت درجه دکتری تخصصی PhD

عنوان:
اخلاق، محیط زیست و نظام سلامت و ارائه راهکارهای عملی نظام سلامت
برای حفظ و صیانت محیط زیست

نگارنده:
سعیده سعیدی تهرانی

استاد راهنما
دکتر باقر لاریجانی

سال دفاع ۱۳۹۷

مقدمه: امروزه ۲۵ درصد بیماری‌های جهان به‌طور مستقیم و غیرمستقیم ناشی از مشکلات محیط‌زیست است. مشکلات محیط‌زیست اثرات زیادی بر سلامت انسان‌ها دارد و نظام سلامت روزانه با آن سروکار دارند. از آنجایی که پزشکان هم به‌عنوان شهروند وهم به‌عنوان حرفه‌مند باید نسبت به این بحران حساسیت اخلاقی داشته باشند و پزشکی و محیط‌زیست ارتباط تعاملی بسیار نزدیکی باهم دارند، لذا توجه به موضوعات مرتبط با محیط‌زیست در پزشکی به‌طور خاص مشمول ملاحظات و الزامات اخلاقی می‌گردد. از دیگر سو صنعت سلامت نیز می‌تواند مخاطراتی برای محیط‌زیست داشته باشد از هدررفت منابع تا تولید پسماندهای مختلف لذا این مطالعه درصدد تبیین مسئولیت اخلاقی پزشکان در این خصوص و نقش‌هایی است که می‌توانند در کاهش مشکلات محیط‌زیست ایفا کنند برآمده و پس از آن به ارزیابی نگرش، عملکرد ایشان نسبت به این نقش‌ها می‌پردازد. روشن شدن این موضوع، راه را برای مداخله از طریق آموزش یا سیاست‌گذاری‌های اثربخش و نیز هدایت پژوهش‌های مقید هموار می‌کند.

روش کار: این پژوهش از سه نوع مطالعه کتابخانه‌ای، کیفی و کمی بهره برده است که در نهایت منجر به تدوین راهکارهای اخلاقی مربوطه شده است. مطالعه کتابخانه‌ای: با استفاده از یک سری کلیدواژه‌ها از طریق جستجوی اینترنتی منابع موجود صورت گرفت همچنین کلیه کتب و مقالات چاپ‌شده و در دسترس در این زمینه مورد بازبینی قرار گرفت

مطالعه کیفی: متد جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته و مصاحبه گروهی متمرکز است. ابتدا یک بحث گروهی با حضور ۲۱ نفر از پزشکان شکل گرفت. سپس ۱۳ مصاحبه عمیق فردی انجام شد.

مطالعه کمی: در مطالعه کمی بر اساس نتایج به‌دست‌آمده پرسش‌نامه ای تدوین شد. پرسش‌نامه‌ها آگاهی، نگرش و عملکرد پزشکان نسبت به مسئولیت‌های اخلاقی محیط‌زیستی‌شان را ارزیابی نمود.

نتایج: مطالعه کتابخانه‌ای: مفاهیم و مبانی فلسفی، اخلاقی، در زمینه فلسفه اخلاق محیط‌زیست، مبادی رفتاری، تصمیم‌گیری اخلاقی در ارتباط با مسائل محیط‌زیست، روانشناسی اجتماعی، درونی سازی اخلاقی، آموزش اخلاقی، انگیزش اخلاقی استخراج گردید. دیدگاه‌های گوناگون صاحب‌نظران با رویکردهای متفاوت در راستای محیط‌زیست بررسی و استخراج منظر اسلامی در زمینه اخلاقی محیط‌زیست نشان داده شد.

نتایج مطالعه کیفی: این مطالعه نشان داد که پزشکان معتقدند در چهار سطح اصلی می‌توانند در این زمینه ایفای نقش نمایند این 4 محور کلی شامل: نقش ایشان به عنوان فرد عادی، شهروند ویژه (داشتن نقش الگو)، فرد حرفه مند که تعهدات ویژه فردی و اجتماعی دارد و پزشکی که متولیان نظام سلامت هستند، تبیین گردید.

اهم نتایج مطالعه کمی ما به شرح زیر است.

پزشکان از نظرعایت رفتارهای فردی اصلاح‌شده در جهت حفاظت از محیط‌زیست و عمل به پروتکل‌های مدیریت پسماندهای بیولوژیکی بهترین عملکرد را داشته‌اند. ضعیف‌ترین عملکرد پزشکان در رابطه با ارائه آمارها و گزارش‌های علمی دقیق برای نظام سلامت و انجام پژوهش‌های مرتبط در رابطه با آلودگی هوا و اثرات آن بر سلامت بوده است.

مردان نسبت به بانوان و متخصصان نسبت به پزشکان عمومی و افراد با سابقه بالاتر نگرش بهتری در این زمینه داشتند. همچنین افرادی که آگاهی داشتند دارای نگرش بهتری بودند خاصه آنهایی که این اطلاعات را از طریق شبکه‌های اجتماعی کسب کرده بودند.

پزشکان با سابقه کاری بیشتر عملکرد بهتری داشتند و یا پزشکی که در مطب یا دانشگاه کار می‌کردند عملکرد بهتری نسبت به کسانی که در بیمارستان شاغل بودند داشتند پزشکی که آگاهی داشتند عملکرد بهتری داشتند به خصوص آنان که این آگاهی را از طریق کتاب و کارگاه آموزشی بدست آورده بودند.

منبع کسب اطلاعات هم عامل مؤثری در داشتن شکاف بین نمره نگرش و عملکرد پزشکان بودو پزشکی که منبع دریافت اطلاعات آن‌ها کتاب بود کمترین شکاف و پزشکان با منبع دریافت اطلاعات از شبکه‌های اجتماعی بیشترین شکاف را بین نمره نگرش و عملکرد داشتند.

نتیجه‌گیری نهایی: در طی این پژوهش ابتدا به بیان مفاهیم اصلی نگرش‌های غالب پیرامون محیط‌زیست پرداخته سپس به بیان مواضعی مبتنی بر معارف اسلامی در این ارتباط اشاره می‌شود. در بخش بعد از آنجایی که نظام سلامت، محیط‌زیست و مشکلات آن بهم گره‌خورده و تاثیر و تاثرات بسیار دارند، ابتدا به بیان مروری این ارتباط و لزوم دغدغه مندی و داشتن حساسیت اخلاقی پرداخته و سپس با انجام مطالعه کیفی به تبیین مسئولیت اخلاقی حرفه‌مندان نظام سلامت نسبت به موضوع

پرداختیم و در مطالعه کمی مسئولیت‌های بدست آمده را به لحاظ آشنایی اهمیت نگرش و عملکرد حرفه‌مندان ارزیابی نمودیم.